

2. Алимбеков М. Уголовная ответственность юридических лиц: теория и практика // Юрист. -2011. - № 5.
3. Келина С. Г. Ответственность юридических лиц в проекте нового УК РФ / С. Г. Келина // Уголовное право: новые идеи. - М., 1994. - С. 50-60.
4. Курс советского уголовного права. Общая часть / Под ред. Н. А. Беляева и М. Д. Шаргородского. - ЛГУ, 1968.

ЗНАЧЕННЯ ЗМЕНШЕННЯ ОБСЯГІВ ЛАТЕНТНОЇ ВІКТИМНОСТІ У ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Христич Інна Олександрівна

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник сектора дослідження проблем злочинності та її причин ІВПІЗ НАПРН України м. Харків, Україна

Подальший розвиток нашої країни неможливий без створення надійного механізму запобігання злочинності. Ефективне запобігання злочинності неможливо без уявлення її реальних обсягів. В першу чергу необхідно мати уявлення щодо вивчення рівня віктимізації населення як з метою адекватної оцінки стану злочинності, так і шкоди, якої вона завдає, а також з метою запобігання злочинності. Латентна віктимізація має місце, коли потерпілий від злочину в офіційних документах не ураховується, тому що про нього відсутні відомості у правоохоронних органах.

Як відомо поняття «громадянське суспільство» використовується різними галузями наук, в першу чергу, політологією. Найбільш вживаним є таке визначення: Громадянське суспільство - це система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів і стосунків, які покликані забезпечити умови для самореалізації окремих індивідів і колективів, приватних інтересів і потреб. Громадянське суспільство має складну структуру і включає економічні, духовні, релігійні, етнічні, родинні і інші стосунки і інститути, не опосередковані державою. Воно охоплює виробничі і приватне життя людей, їх традиції, звичаї, сфери освіти, науки, культури, що знаходяться поза безпосередньою діяльністю держави. Інтереси різних груп і індивідів виражаються через такі інститути цивільного суспільства як сім'я, церква, політичні партії, професійні, творчі об'єднання, кооперативи, соціальні рухи, органи суспільної самодіяльності. Тим самим Громадянське суспільство передбачає різноманітні територіальні спільноти, культурних, національних співтовариств, тобто множинність соціальних суб'єктів, відносно незалежних від держави і здібних до самоорганізації. У цивільному суспільстві, на відміну від державних структур, переважають невертикальні, а горизонтальні зв'язки - стосунки конкуренції і солідарності між вільними і рівноправними партнерами. [1].

Як відомо, історично ідея «громадянського суспільства» походить з античних часів. У працях Цицерона і Аристотеля знаходимо уявлення про нього як про сукупність громадян, які проживають у граді або полісі. Тобто таке розуміння фактично ототожнювало державу і громадянське суспільство. У працях Н. Макиавеллі громадянське суспільство активно протиставляється державі, як структурі, що прагне підійняти під себе життя суспільства. Із середніх віків поняття «громадянське суспільство» вирізняється крайньою неоднозначністю і різноманітністю тлумачень. Д. Локк розглядав громадянське суспільство як форму державності, що володіє визначеним соціально-економічним і духовним змістом. У Т. Гоббса громадянське суспільство - це «союз індивідуальностей», у якому його члени набувають високих людських якостей. Ж. Руссо називав громадянським суспільство, в якому громадяни користуються своїми правами безпосередньо, а не через представницькі інститути. Т. Пейн визначав його як галузь самореалізації приватних інтересів громадян. Для Г. Гегеля громадянське суспільство є проміжною між сім'єю і державою формою людської спільноти, яка забезпечує життєздатність суспільства і реалізацію громадянських прав. К. Маркс вбачав у ньому сукупність соціально-економічних відносин. У А. Токвіля громадянське суспільство - це позадержавна сфера соціуму. І. Фергюсон ототожнював його з усім суспільством у цілому. Немає однотайності в тлумаченні громадянського суспільства і серед сучасних дослідників. Не будемо зупинятися на цих поглядах, тому що якби ми не розуміли це поняття, але головне те, що у громадянському суспільстві різні великі і малі соціальні групи проявляють себе як групи інтересів громадян, які існують і функціонують тому, що всі його члени поділяють загальноприйняті усіма цілі, установки, цінності, а це

передбачає взаємозалежність членів груп інтересів у справі реалізації спільних інтересів і цілей. Групи інтересів є ключовим елементом громадянського суспільства. Вони виступають єдиною ланкою між суспільством і державою. Вони представляють у відносинах між ними приватні і колективні інтереси громадян і домагаються від них створення відповідних умов для їх реалізації.

Можна констатувати, що без зменшення обсягів латентної віктимності, в нашій країні неможливий подальший розвиток громадянського суспільства. Вивчення рівня віктимізації населення необхідно як з метою адекватної оцінки стану злочинності, так і шкоди, якої вона завдає, а також з метою запобігання злочинності. Латентна віктимізація має місце, коли потерпілий від злочину в офіційних документах не ураховується, тому що про нього відсутні відомості у правоохоронних органах.

На перехресті сучасної кримінології та психології сформувалась галузь знань, а саме віктимологія - наука про поведінку жертви. Віктимність (від лат. «victima» - жертва, комплекс жертви, роль жертви) тлумачиться як стійка особистісна якість, що характеризує об'єктну характеристику індивіда ставати жертвою зовнішніх обставин і активності соціального оточення, або схильність суб'єкта до поведінки у взаємодії з іншими ставати жертвою. Віктимність проявляється у різноманітних сферах життєдіяльності людини, особливо у міжособистісних стосунках.

Як відомо створення віктимології пов'язується з іменами Ганса фон Гентінга (1988 - 1974) та Бенджаміна Мендельсона (1900 - 1998). Інакше кажучи, час народження необхідно відносити на період з 1941 по 1948 рр., в цей період вони надрукували свої основні положення. Хоча відомості про жертву злочину ми знаходимо ще у стародавніх міфах древньої Греції, а також у біблійських сюжетах.

Якщо проаналізувати розвиток віктимологічного знання за кордоном, то його умовно можна поділити на декілька етапів: перший - це виникнення віктимології як самостійного напрямку кримінології внаслідок розвитку кримінологічних та психологічних знань (40-50-ті роки XX ст.); другий - етап розвитку теоретичних знань та розробки перших спеціалізованих програм надання допомоги жертвам злочинів і відшкодування завданої шкоди (69-70-ті роки XX ст.); сучасний - практичної реалізації віктимологічних досліджень, на якому йде поступова відмова від обвинувального напрямку і пошуку «вини» потерпілого до напрямку захисту прав жертви злочину [2, с. 17; 3, с. 14—15; 4, с. 18-19].

Латентна віктимність потерпілих проявляється по-різному як в окремих категоріях злочинів (насиленницьких, корисливо-насиленницьких та корисливих), так і залежно від стану особи. Це необхідно враховувати при розробці заходів попередження тих чи інших видів злочинів. Латентну віктимність можна поділити на такі різновиди:

Особи, які не визнані жертвами (потерпілими) внаслідок дії правоохоронних органів;

Особи, які мають уявлення, що проти них вчинено злочин, але вони не звертаються до правоохоронних органів;

Особи, які не мають уявлення, що проти них вчинено злочин, і тому не звертаються до правоохоронних органів

Найпростіше виявити осіб, що входять до першої групи. Зараз це особи, яким при перевірці тих чи інших матеріалів, було або відмовлено в порушенні кримінальної справи, або на тому чи іншому етапі було закрито кримінальну справу, або особу не визнали потерпілим від злочину. Вважаємо, що введення у 2012 р. нового Кримінально-процесуального кодексу України істотно повинно було зменшити кількість таких осіб, тому що їх вже не можна буде приховати від обліку. Але чинний порядок відповідно до нормативних інструкцій системи МВС свідчить, на жаль, про те, що ніяких істотних змін не відбудеться.

Зовсім інший масив складають особи, які не звертаються до правоохоронних органів, особи ці істотно відрізняються як за складом злочину, що вчинено про них, так і за мотивом відсутності звернення до правоохоронних органів. По-перше, це особи проти яких вчинено корисливі злочини невеликої тяжкості, такі як, наприклад, кишенькові крадіжки, крадіжки особистого майна тощо. Зрозуміло, щоб ці особи звернулися до правоохоронних органів, необхідно повністю змінити їх світогляд, вони повинні повірити в те, що їх інтереси будуть захищені правоохоронними органами і їх заяву зразу почнуть розглядати. Також вважаємо, що введення у 2012 р. нового кримінально-процесуального кодексу істотно повинно збільшити кількість таких осіб, тому що їх заяви повинні будуть реєструвати. Така зміна статистичних даних можлива лише, якщо пересічний громадянин України повірить у об'єктивність правозастосовних органів. По-друге, це особи проти яких вчинено насильницькі злочини різного ступеню тяжкості; вони, як правило, не звертаються тому що в деяких випадках не зовсім зрозумілим хто є потерпілий, а хто злочинець (наприклад, бійка

на побутовому ґрунті). Ці особи навряд чи коли-небудь звернуться до правоохоронних органів, яку б роз'яснювальну роботу не проводили правоохоронні органи і як би не впливали на їх свідомість. По-третє, це особи, проти яких було вчинено насильницькі злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості. Цю частку групи складають, як правило, особи проти яких було вчинено цей вид злочину без тяжких наслідків. Вони вважають, що вели себе невірною, а інколи й провокаційно, тому і стали жертвою злочину. Побуюючись невірної оцінки своєї поведінки з боку правозастосовних органів, своїх близьких і рідних, а інколи і погроз з боку насильника, вони ніколи не звертаються до правоохоронних органів. Тут необхідно відповідна просвітницька діяльність, в першу чергу, громадських правозахисних організацій (наприклад, при систематичному насильстві в родині) з метою виявлення таких злочинів і потерпілих від них. Інакше вони будуть складати (як і зараз) значний масив латентної віктимності.

Зовсім інший масив складають особи, які ми включили до третьої групи. Вони також різні. По-перше, це особи, яким складно оцінити, чи було проти них вчинено злочин, тому що напередодні або під час його вони находилися не дуже в адекватному стані. Наприклад, особа одержала заробітну плату або суму грошей і вирішила на них погостувати друзів. На ранок встановивши, що гроші відсутні, особа не може чітко визначитися, що відбулося з грошима: пропив, поцупили або загубив. Підстав для звернення до правоохоронних органів нема. З цими особами необхідно вести на різних рівнях бесіди про здоровий спосіб життя і тоді цей прошарок осіб в латентній віктимності буде зменшуватися. По-друге, сюди відносяться особи, які в силу свого фізичного або психічного стану, не можуть реально оцінити свою поведінку - було чи ні проти них вчинено злочин. Відповідний мікроклімат в родині дає змогу частіше і швидше встановлювати серед таких осіб потерпілих від злочину. Більш досконала діяльність правозастосовних органів, особливо це стосується такого виду, як попередження злочинності, має значення для зменшення латентної віктимності серед цих осіб.

На сьогодні можна констатувати, що в складних умовах переходу до ринкової економіки, нашій державі так і не вдалось забезпечити формування дієвої правоохоронної системи та правосуддя. Перманентні не системні зміни у правоохоронній системі та системі правосуддя більше були спрямовані на те, щоб підпорядкувати правоохоронну систему та правосуддя інтересам правлячої політичної еліти [5], а не на створення реального громадянського суспільства.

Література:

1. Громадянське суспільство [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [all-politologija.ru/.../gromadyanske-suspilst](http://politologija.ru/.../gromadyanske-suspilst) - Заголовок з екрану.
2. Ахмедшина, Н. В. Криминологическая виктимология: современное состояние и перспективы развития [Текст] : дис. ... кан-та юрид. наук: 12.00.08 / Н. В. Ахмедшина; Томск, 2010-210 с.
3. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) [Текст] кол. авт. За загл. ред. Ю.В.Бауліна, В.І.Борисова. - Х.: Вид-во Кроссруод, 2008. - 364с.
4. Сенаторов, М. В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві [Текст]: монографія/ М.В.Сенаторов. - Х.: Право, 2006 - 208 с.
5. Бойко, А. Недоліки діяльності правоохоронних та судових органів щодо запобігання та протидії економічній злочинності [Електронний ресурс]. - : http://wvw.gp.gov.ua/ua/vlada.html?_m=publications&_t=rec&id=12985. - Заголовок з екрану.